

MEMÒRIA I REFLEXIÓ D'UN CONFLICTE LOCAL: CUBELLES I LA SEVA CENTRAL TÈRMICA, 1972- 1983. UNA PRIMERA APROXIMACIÓ

RESUM

L'objecte d'estudi del qual s'ocupa aquest article és l'origen i el procés d'un conflicte local que es produí a Cubelles a partir de la implantació d'una central tèrmica, entre 1972 i 1983. L'elecció d'aquestes dues dates no ha estat arbitrària: mentre que la primera va significar l'aparició de l'enfrontament, amb les primeres notícies de la central a la vila, la segona suposà l'atenuant, que, en coincidir amb el primer relleu consistorial democràtic, inicià un període de convivència entre els opositors, els partidaris i la tèrmica.

ABSTRACT

The object of study of this article is the origin and the history of a local conflict that took place in Cubelles, caused by the project and construction of a thermal plant between 1972 and 1983. The choice of these two dates has not been arbitrary: while the former, with the first news of the project reaching the town, meant the emergence of the conflict, the second, in coincidence with the election of the first democratic City Council, meant its appeasement and the beginning of a period of coexistence between opponents, supporters and the plant.

A nivell general, aquest estudi el podem situar historiogràficament en els àmbits de l'ecologisme, l'economia i la societat. A nivell específic, tot i que va omplir les pàgines dels diaris i butlletins de l'època, no trobem gaire bibliografia al respecte. Tot i així, cal destacar l'obra de Sixt Moral i Ramon Ferré, *Malgrat tot avançàvem*,¹ editada l'any 1981. Aquest és un llibre de referència quant al conflicte i les seves repercussions i, per tant, una eina bàsica per situar cronològicament

¹ MORAL, Sixt i FARRÉ, Ramon. *Malgrat tot avançàvem*, El cep i la nansa, Vilanova i la Geltrú, 1981. El capítol al qual ens referim es titula "Nou anys lluitant contra la tèrmica de Cubelles", p. 87-141.

molts dels fets que derivaren de la lluita antitèrmica. Malgrat tot, és un volum publicat a principis de la dècada de 1980, quan a Cubelles i a la tèrmica encara faltaven qüestions legals per resoldre. Així doncs, per enriquir els continguts d'aquesta recerca, també s'han dut a terme una sèrie d'entrevistes a persones vinculades a la tèrmica i al conflicte.²

PRIMER EMPLAÇAMENT: LA CENTRAL TÈRMICA SOBRE EL PAPER (1972-1973)

Els antecedents del conflicte, els trobem a les acaballes del mes d'abril de 1972, quan el cap del Consistori cubellenc –Josep Mª Batet– féu córrer la veu que un suposat grup financer de Mònaco estava interessat a adquirir un seguit de terrenys situats a la vora de la desembocadura del riu Foix, amb la intenció de bastir-hi una urbanització de luxe.³ El mateix alcalde –en nom de l'entitat monegasca– va adquirir un total de 20 hectàrees a diferents propietaris en dita zona.⁴

La sorpresa generalitzada arribà poc temps després. Una notícia publicada a *La Vanguardia* assabentà els cubellencs que la Direcció General de l'Energia havia autoritzat a *Térmicas del Besós SA*⁵ la instal·lació d'una central tèrmica a la província de Tarragona, i que dita empresa –dins del termini fixat per la Delegació– havia sol·licitat el seu emplaçament al terme municipal de Cubelles, a la vora de la desembocadura del riu Foix.

Després del rebombori que sorgí arran de la nova, el 22 d'octubre de 1972 va tenir lloc al local de L'Aliança el primer “míting” antitèrmic.⁶ Personalitats cubellenques, propietaris i gent d'arreu de la comarca van assistir a l'acte. Després d'un seguit de parlaments en què s'exposaren distintes postures, els presents i els representants consistorials –que també hi eren– acordaren públicament oposar-se a la construcció de la central.⁷

Els partidaris de l'aturament del projecte justificaren la seva negativa, en primer lloc, pel fet d'haver de conviure amb un focus contaminant a tan sols 1'2 km del nucli urbà, sabent que això era il·legal, ja que havia d'estar –com a mínim– a 2 km de distància del territori habitat⁸. La zona escollida per ubicar la tèrmica tampoc la consideraven idònia, ja que el Pla General d'Ordenació de 1965 contemplava aquests terrenys per a l'ús turístic i residencial. També destacaren el fet que Cubelles, en els darrers anys, havia estat receptora d'estiuejants i urbanites que havien establert a la vila la seva segona residència, tot fugint dels aires contaminats de la ciutat, fenomen que havia

2 Entrevistes realitzades durant l'estiu de 2014. Les persones entrevistades foren: Miquel Padreny Ribas (15-07-2014), Jesús Tambo Gregorio (17-07-2014), Josep Marcillas Massuet (18-07-2014), Rafael Pinilla Corpas (15-07-2014), Joan Vidal Urpí (20-07-2014), Montserrat Amorós Soler (17-07-2014), Joan Amorós Fontanals (17-07-2014) i Montserrat Pich Llobet (21-07-2014).

3 PIERA ROIG, Joan. *Flors i punxes*, Ajuntament de Cubelles, Cubelles, 1984, p. 68.

4 PINEDA GAVALDÀ, Antoni i VIDAL URPI, Joan. *Història gràfica de Cubelles, 1970-2000*, Grup d'Estudis Cubellencs, Amics del Castell, Cubelles, 2003, p.23.

5 Térmicas del Besós S. A. era una entitat presidida per Josep Maria Badia Batalla, i pertanyia a parts iguals a l'Empresa Nacional Hidroelèctrica de la Ribagorçana (ENHER) i a Hidroelèctrica de Catalunya.

6 Entrevista a Joan Vidal, 20-07-2014.

7 MORAL, Sixt i FARRÉ, Ramon. *Malgrat tot...*, p. 89.

8 Segons dictà el Decret 2.414/1951 pel qual s'aprovà el *Reglamento de las actividades molestas, insalubres, nocivas y peligrosas*, BOE, núm. 292, 07-12-1961.

contribuït a omplir les arques municipals. Així doncs, reclamaren a les autoritats la reubicació de la central en un territori adequat per a les activitats dites molestes, insalubres, nocives i perilloses.⁹ L'alcalde Batet, el mes de gener de 1973, va presentar la seva dimissió –tot al·legant problemes de salut– i Juan Fernández Gutiérrez el va substituir.¹⁰

Finalment, el 23 de juliol de 1973, la Direcció General de l'Energia va denegar l'autorització a Térmicas del Besós SA, per construir la central a Cubelles, ja que el permís havia estat donat per construir-la a la província de Tarragona, no a la de Barcelona. L'organisme estatal va fixar un termini de sis mesos perquè l'empresa proposés un nou emplaçament a la província de Tarragona, o bé renunciés a instal·lar-la en aquesta província. En cas de voler construir-la a la de Barcelona hauria de presentar una nova sol·licitud i una nova proposta d'emplaçament.¹¹

SEGON EMPLAÇAMENT: DE L'EXPECTATIVA A L'ENFRONTAMENT (1974-1979)

El 18 de gener de 1974, *La vanguardia* tornava a assabentar els cubellencs de la realitat del projecte: la Direcció General de l'Energia havia tornat a concedir l'emplaçament d'una central tèrmica de les mateixes característiques que en la petició anterior, però –en aquest cas– a la província de Barcelona.¹² Tot seguint les indicacions,¹³ Térmicas del Besós S.A. va renunciar a emplaçar-la a Tarragona i va demanar el vistiplau per construir-la a Barcelona, reincidint així en Cubelles com a lloc idoni per fer-ho.¹⁴ El pressupost total del projecte sumava gairebé 4.000 milions de les antigues pessetes.¹⁵

L'edifici en qüestió s'havia de bastir en un rectangle delimitat per la carretera C-246 de Barcelona a Calafell al nord i la línia de ferrocarril Barcelona-Tarragona al sud. A l'oest, pel Camí del Prat i a l'est, per “una línia sensiblement paral·lela al citat camí”, allunyant-se així 400 metres de la primera idea d'emplaçament, que pretenia ubicar-la entre la línia del ferrocarril i el litoral marítim, a la vora de la desembocadura del riu Foix.¹⁶ El canvi –assegurava la premsa– radicà a acceptar “certes peticions” i a avaluar les condicions favorables que justificaven l'elecció del territori escollit per implantar el complex elèctric. Segons la crònica periodística, els arguments que legitimaven l'emplaçament de la central a Cubelles referien que era “la zona menys apropiada per al turisme de la regió catalana”, malgrat ser una població fortament turística, guardonada l'any 1966 per la Jefatura Provincial del Movimiento amb el Primer Premio de Embellecimiento de Pueblos de la Provincia i, l'any següent, pel Ministerio de Información i

9 PINEDA GAVALDÀ, Antoni i VIDAL URPI, Joan. *Història gràfica...* p. 14-15. Entrevista a Montserrat Pich Llobet, 21-07-2014, es basà en el *Reglamento de las actividades Molestas, Insalubres, Nocivas y Peligrosas*, BOE, núm. 292, 07-12-1961.

10 PINEDA GAVALDÀ, Antoni i VIDAL URPI, Joan. *Història gràfica...*, p. 23.

11 BOE, núm. 193, 13-08-1973.

12 Tres dies abans, les dades publicades per l'autor de l'article havien estat publicades al BOE i el BOP.

13 BOE, núm. 193, 13-08-1973.

14 *La vanguardia*, 18-01-1974, p. 32.

15 Exactament eren 3.961.000.000.

16 *La vanguardia*, 18-01-1974, p. 32.

Manifestació antitèrmica. Font: APAPG.

Turismo, que concedí a la vila la placa de bronze al mèrit turístic.¹⁷ També per *“la inexistència de platges [...], la presència de zones pantanoses i salines que la fan insalubre [...], l'existència d'una fàbrica de productes químics (brom), de prefabricats de formigó [...], i la poca cota de terreny, d'1 a 2 metres, que exigeix grans despeses econòmiques per al seu condicionament turístic”*.¹⁸ Quant al grau de contaminació que produiria la central, s'assegurava que *“es limitarà a una addició de clor semblant a la que s'afegeix a l'aigua perquè sigui potable. Quant a l'atmosfèrica, serà ínfima, ja que tan sols vessarà 17 micrograms per metre cúbic”*.¹⁹

Sembla que la descripció paisatgística feta per la premsa fou producte d'un seguit de fotografies presentades per Tèrmicas del Besós SA al Ministeri d'Informació i Turisme, les quals descrivien una realitat poc acurada del que era Cubelles. Aquestes declaracions serien l'inici d'una llarga campanya de relacions públiques en la qual es pretengué conscienciar les comarques del Garraf i Baix Penedès —les més afectades pel projecte— dels beneficis econòmics i laborals que suposaria per a la zona un complex d'aquestes característiques.²⁰

El 13 de febrer de 1974 l'Ajuntament de Cubelles va aprovar la instal·lació de la central tèrmica en sessió plenària. Tres dies més tard se signà un acord entre l'alcalde Fernández i el president de Tèrmicas del Besós SA, Josep Mª Badia Batalla, on es posaren en comú les aspiracions

17 MARTÍNEZ ROIG, Xavier i VIDAL URPI, Joan. *Els anys de la postguerra i l'auge turístic a Cubelles (1939-1970). De la repressió a l'especulació*, Ajuntament de Cubelles, Cubelles, 2009, p. 174.

18 *La vanguardia*, 18-01-1974, p. 32.

19 MORAL, Sixt i FARRÉ, Ramon. *Malgrat tot...*, p. 100.

20 Entrevista Montserrat Pich, 21-07-2014. També a: APVP. Àlbum amb 27 fotografies en blanc i negre de 18cm x 25cm. MORAL, Sixt i FARRÉ, Ramon. *Malgrat tot...*, p. 100.

de les entitats a les quals representaven respectivament.²¹

Fou a partir d'aquell moment quan Cubelles i les poblacions afectades començaren a manifestar-se públicament i a assessorar-se en l'àmbit legal. Concretament, s'hi afegiren els municipis de Cunit, Calafell i el Vendrell. Naixia, llavors, la Comissió Antitèrmica, els capdavaners de la qual foren el matrimoni format per Pompeu Vidal i Montserrat Pich Llobet, seguits, entre d'altres, per Joan Amorós Fontanals, Joan Alba Estalella, Isidre Piñol Borràs, Joan Vidal Urpí i Joan Roig Piera.²²

Cubelles, que fins llavors havia viscut amb cert pacifisme els últims anys d'un règim que durava gairebé quatre dècades, es mobilitzà davant d'un fet que començava a obrir ferides i a trencar relacions personals, ja que, tot i fer-se evident el refús d'un gran sector de la població, n'hi va haver un altre que s'hi posicionà a favor. La postura d'aquests últims fou la d'encoratjar l'autoritat local a acceptar la proposta feta per Tèrmicas del Besós SA, tot al·legant els possibles beneficis econòmics i laborals que podia comportar a la vila.²³ Tots els entrevistats parlen d'aquells anys com dels de l'inici d'un conflicte en el qual els interessos econòmics varen jugar un paper decisiu en el posicionament respecte a la central.

El mes d'abril de 1974 la Diputació Provincial de Tarragona feia pública la seva oposició al projecte, solidaritzant-se amb les peticions formulades per les poblacions de Cunit, Calafell i el Vendrell, els alcaldes de les quals, Antoni Romeu, Jesús Traginer i Joan Martí –respectivament–, es varen entrevistar a Madrid amb el ministre d'Informació i Turisme, Pío Cabanillas. Els batlles van ensenyar-li unes fotografies que contrastaven amb les presentades per Tèrmicas del Besós SA –que tan sols reproduïen escombraries i brutícia–, realitat que, segons els representants consistorials, poc tenia a veure amb Cubelles.²⁴ El 8 de maig del mateix any apareixia per primera vegada el nom de Central Tèrmica del Foix a la premsa, per referir-se a la que encara estava en projecte, quan la Direcció General de l'Energia encara no havia resolt l'estudi de les impugnacions.²⁵

L'Ajuntament concedí la llicència d'obres provisional el 14 de gener de l'any 1975²⁶ i la reacció popular no va fer-se esperar: els veïns de Cunit van anar en manifestació a la Casa Gran per tal de demanar més informació sobre el tema.²⁷ A Cubelles la Comissió Antitèrmica i alguns veïns afectats interposaven un recurs de reposició contra la concessió de l'Ajuntament. Aquest recurs, però, fou desestimat el 31 de març.²⁸ D'altra banda, Tèrmicas del Besós SA negociava amb els propietaris dels terrenys en els quals s'havia d'aixecar el complex elèctric.²⁹ Segons les fonts orals, a més a més de la recompensa econòmica, l'entitat oferia llocs de treball a la futura central.³⁰

21 APRM. Conveni entre l'Ajuntament i *Tèrmicas del Besós, SA*.

22 Entrevista a Joan Amorós, 17-07-2014, i entrevista a Montserrat Pich Llobet, 21-07-2014.

23 AMC. 459, 1974, Central Tèrmica, escrits donant suport a la decisió de l'Ajuntament.

24 MORAL, Sixt i FARRÉ, Ramon. *Malgrat tot...* p. 105.

25 *La Vanguardia*, 08-05-1974, p. 33.

26 AMC. 565 i 567, 1972-1976. Central Tèrmica. doc. Primer i segon emplaçament i impugnació Central Tèrmica.

27 MORAL, Sixt i FARRÉ, Ramon. *Malgrat tot...*, p. 110.

28 APVP. Informe realitzat pels advocats Juan V. Fuentes Lojo i José Fuentes Lojo, els quals defensaren davant la justícia la Comissió Antitèrmica, p. 1.

29 Entrevista a Joan Amorós, 17-07-2014.

30 Entrevista Montserrat Pich, 21-07-2014.

Finalment, l'única persona que no va vendre, i que encara conserva una parcel·la a pocs metres de l'enorme xemeneia, fou Montserrat Amorós, la qual —segons explica— va ser víctima de pressions i amenaces per part de persones a les quals identifica com a treballadors de l'empresa. L'entrevistada assegura que les visites a casa seva eren contínues i el to de les demandes intimidant.³¹

El 6 de febrer, Rodolfo Martín Villa, aleshores governador civil de Barcelona, va anunciar que el govern havia decidit autoritzar la construcció de la central, atès que la Direcció General de l'Energia, amb data de 27 de gener de 1975, havia aprovat la seva instal·lació i l'havia declarat "d'utilitat pública".³² Martín Villa explicava que s'havia tingut en compte la demanda d'energia a la zona catalana, que arribava —segons dit organisme— *"a un 12% anual acumulatiu d'augment"*, per la qual cosa la instal·lació de noves unitats de producció era *"peremptòria"* i no admetia dilació. Això també es devia al fet que el termini per construir una central nuclear era més dilatada que per a una central tèrmica, i ja que el consum elèctric era extens, la demora *"podria significar greus limitacions d'energia elèctrica a la regió catalana en un futur proper"*.³³

L'11 de febrer l'Ajuntament aprovava inicialment la modificació del Pla Parcial i el 14 d'abril ho feia de manera provisional.³⁴ A mitjans de març ja havien començat les obres de construcció i es preveia que entrés en funcionament l'any 1978.³⁵ La protesta dels veïns es va mostrar en forma d'impugnacions³⁶ contra l'aprovació inicial del Pla Parcial,³⁷ al·legant la seva improcedència per no haver-se tingut en compte la modificació del Pla General vigent,³⁸ i també perquè, a l'hora de formular la modificació, no s'havien contemplat els terrenys continguts al recinte de la central, que, tal com s'havia dictat en l'informe de la Comissió d'Urbanisme,³⁹ s'havien de considerar com una *"Unitat Urbanística d'Àmbit Superior"*. Això es devia al fet que, per una banda, no s'havia definit la delimitació exacta d'aquests terrenys⁴⁰ i, per una altra, no s'havia tingut en compte el sector on s'havien d'emplaçar els tancs d'emmagatzematge, la conducció subterrània, ni les instal·lacions per a la presa d'aigua, les quals afectaven també el municipi de Cunit. En darrer lloc, afegiren que el Pla

31 Entrevista a Montserrat Amorós, 17-07-2014.

32 *Diario de Barcelona*, 06-02-1975.

33 APRM. Resolució de la Direcció General de l'Energia.

34 APRM. Resum cronològic de la instal·lació de la central tèrmica proporcionat per l'Ajuntament l'agost de 1977.

35 *La Vanguardia*, 17-03-1976, p. 44.

36 AMC. 566, 1972-1975, Central Tèrmica. doc. Primer i segon emplaçament i impugnació central Tèrmica.

37 Amb data 11 de febrer de 1976, que, segons constava a la Memòria, partia de l'existència d'un Pla General d'Ordenació modificat. Aquesta modificació no es podia afirmar, ja que encara no havia estat aprovada per la Comissió Provincial d'Urbanisme, a: APRM. Resolució de la Direcció General de l'Energia. Després de la reforma produïda a la Llei del Sòl de 1975, en l'article 10 núm. 1, no es podien redactar Plans Parcial sense un Pla General previ. En el cas concret, doncs, al qual es refereixen aquestes al·legacions, el Pla Parcial solament podia ser discutit partint del Pla General del Municipi de Cubelles de 1965, atès que era l'únic vigent. En no haver tingut en compte en el Pla Parcial què es pretenia el Pla General, resultava inqüestionable que l'aprovació inicial efectuada —que s'impugnava— constituïa una infracció de l'article 10 de la Llei del Sòl de 1975. A: BOE, núm. 107, 05-05-1975.

38 Les al·legacions fetes en aquest document, es formularen a l'empar del que estava disposat en l'article 32 sobre Règim del Sòl i Ordenació Urbana de 1975. A: BOE, núm. 107, 05-05-1975.

39 Quan Tèrmicas del Besós SA va promoure l'avançament del Pla Parcial, que va ser sotmès a informe de la Comissió Provincial d'Urbanisme de Barcelona, aquesta ho féu favorablement, si bé destaquem els acords de 23 de maig de 1975 i 27 de juliol del mateix any, que assenyalaven que la instal·lació de la central tèrmica condicionava la tendència urbanística dels terrenys limítrofs, i calia que es formulés com una "Unitat Urbanística d'àmbit Superior" que comprengués els terrenys que podien quedar afectats per dita instal·lació.

40 Els impugnants creien que efectuar una delimitació a base d'afirmacions com "carretera C-246 de Barcelona a Calafell", "prolongació de l'accés de l'autopista a Comar-ruga", "mar Mediterrani" o "camí del Prat", no s'ajustava al que es pot considerar com una unitat geogràfica, i els resultava arbitrària.

Manifestació antitèrmica, any 1978. Font: APAPG.

cometia una infracció de la Llei del sòl per defectes de forma i de fons.⁴¹ És a dir, creient que no era suficient amb l'aprovació de l'Ajuntament i la pertinent publicació al *BOP* de Barcelona, atès que la zona de port afectava també la de Tarragona. En afectar dos municipis de diferents províncies, l'aprovació corresponia al Ministerio de la Vivienda, que havia d'efectuar un Pla Comarcal.⁴²

L'Ajuntament de Cubelles, que ja havia acordat inicialment la modificació del Pla General a l'abril de 1976, ho féu provisionalment el 10 de juliol. El 23 del mateix mes la Comissió Provincial d'Urbanisme l'aprovava definitivament;⁴³ seguidament, la Comissió Antitèrmica va sol·licitar al Tribunal Suprem que el deixés sense efecte i el declarés nul.⁴⁴ La llicència d'obres definitiva va ser autoritzada per l'Ajuntament el 14 d'octubre.⁴⁵ El dia 26 tots els recurrents afectats van formalitzar la demanda i van sol·licitar l'anul·lació de la llicència atorgada, i la suspensió i la demolició de les obres.⁴⁶

Les planes del *Setmanari de Vilanova* denunciaven, el 25 de març de 1977, l'intent de suborn del qual foren objecte els alcaldes de Calafell, Joan Ortoll; de Cunit, Joan Martí, i de Vilanova, Josep Piqué, per part de Tèrmicas del Besós.⁴⁷

41 Concretament s'infringia el que disposava l'article 10 de la Llei del sòl de 1975. A: BOE, núm. 107, 05-05-1975.

42 Segons l'article 28 de la Llei del sòl de 1975. A: BOE, núm. 107, 05-05-1975.

43 APRM. Resum cronològic de la instal·lació de la Central Tèrmica proporcionat per l'Ajuntament l'agost de 1977.

44 Extret de l'índex cronològic publicat per *El full de Cubelles*, núm 7, 1981.

45 AMC. 567, Central Tèrmica. doc. Primer i segon emplaçament i impugnació central tèrmica.

46 APVP. Informe realitzat pels advocats Juan V. Fuentes Lojo i José Fuentes Lojo, els quals defensaren davant la justícia la Comissió Antitèrmica, p. 2.

47 *Setmanari de Vilanova*, 25-03-1977, p. 19-21.

El 30 de juny de 1977, el Tribunal Contenciós-Administratiu va jutjar la concessió de la llicència provisional d'obres concedida per Juan Fernández Gutiérrez.⁴⁸ El 5 de juliol, el Tribunal sentencià que la central tèrmica havia de ser enderrocada, tot estimant el recurs interposat per la Comissió Antitèrmica. Així doncs, la llicència d'obres quedà anul·lada.⁴⁹ L'endemà, l'empresa elèctrica publicà una nota informativa en la qual assegurava que les obres s'havien efectuat a l'empar de la llicència definitiva, concedida en base al Pla Parcial d'Ordenació aprovat amb data de 27 de juliol de 1976. L'empresa interposà un recurs davant el Tribunal Suprem,⁵⁰ la qual cosa congelava la sentència del Tribunal Contenciós-Administratiu, i les obres podien continuar. Aquestes, que ja estaven en avançat estat de construcció, havien suposat fins al moment una inversió de 3.700 milions de pessetes, subministrades per un consorci de bancs suïssos i empreses paraestats, entre d'altres.⁵¹ Amb l'aixopluc legal, els contraris a la central engegaren una campanya de mobilitzacions que es repetirien tots els diumenges de l'estiu de 1977.⁵²

El 15 de novembre de 1977, el Tribunal Suprem va denegar els recursos interposats que impugnaven la decisió de la Direcció General de l'Energia del 23 de maig de 1976, i aprovà el Pla Parcial Centre Energètic.⁵³ Tèrmicas del Besós SA i els seus partidaris aprofitaren el desconcert per anunciar que la central era legal.⁵⁴

D'altra banda, la Comissió Antitèrmica denuncià que els serveis de Televisió Espanyola havien informat sobre aquesta resolució com "*la fi a totes les polèmiques*", tot deixant veure que la seva construcció i el seu funcionament eren ja un fet irreversible. La Comissió també criticà que, quan la mobilització assolí les seves cotes més altes, els ajuntaments, els partits i els sindicats –molts d'ells sumats a la causa arran de l'anunci que la declarava il·legal– van voler capitanejar la lluita, i això va disminuir la protesta popular. Seguidament, titllaren de partidista la posició que havia pres l'alcalde Fernández, el qual, sembla, retenia uns documents que li havien estat demanats entorn d'un Pla Parcial que podien suposar la inhibició per manca de proves dels tribunals que portaven el cas.

L'any 1979 començava amb una victòria antitèrmica: el Ministeri d'Obres Públiques reiterava públicament la il·legalitat de la central tèrmica del Foix, atès que el Pla Parcial Centre Energètic cometia una infracció de la Llei del sòl per defectes de forma i fons. A la central, però, ja havien iniciat les proves per entrar en funcionament.⁵⁵

Al mes de març es feia pública la sol·licitud de Tèrmicas del Besós SA al Ministeri d'Indústria i Energia per a la instal·lació d'un fueloducte de 49'4 km que enllaçaria la refineria d'Enpetrol, situada a la Pobra de Mafumet (Tarragona), amb la Tèrmica de Cubelles. Per altra banda, ja s'havia pactat l'acord pel qual l'empresa finançaria la construcció d'un pavelló poliesportiu, que seria inaugurat l'any 1981.⁵⁶

48 Extret de l'índex cronològic publicat per *El full de Cubelles*, núm 7, 1981.

49 APVP. Informe realitzat pels advocats Juan V. Fuentes Lojo i José Fuentes Lojo, els quals defensaren davant la justícia la Comissió Antitèrmica, p. 2-3.

50 *La Vanguardia*, 07-07-1977, p. 25.

51 *ABC*, 07-07-1977, p. 47.

52 Entrevista a Joan Vidal, 20-07-2014.

53 Extret de l'índex cronològic publicat per *El full de Cubelles*, núm. 7, 1981.

54 MORAL, Sixt i FARRÉ, Ramon. *Malgrat tot...*, p. 131.

55 *La Vanguardia*, 06-02-1979, p. 27.

56 *La Vanguardia*, 25-03-1979, p. 30 i 21-03-1979, p. 5.

LA CENTRAL TÈRMICA DESPRÉS DE LES PRIMERES ELECCIONS MUNICIPALS DEMOCRÀTIQUES (1979-1983)

El 3 d'abril de 1979, es van celebrar les que serien les primeres eleccions municipals democràtiques després del franquisme. A Cubelles —com arreu del país— des de 1976 s'havia anat formant l'esfera política dels partits. A mesura que s'aproximaven els comicis, alguns membres de la Comissió Antitèrmica van decidir presentar-s'hi en forma de partit independent, és a dir, amb un compromís comú, però sense una base ideològica definida. Aquests van prendre el nom d'Independents de Cubelles núm. 2,⁵⁷ i el seu cap de llista fou Isidre Piñol Borràs. La candidatura més antagònica a aquesta fou la formada per alguns dels regidors de l'últim Ajuntament franquista i liderada per Juan Fernández Gutiérrez, Independents per Cubelles núm. 22. Les dues llistes restants foren la de Convergència Democràtica de Catalunya, encapçalada per Lluís Pineda Gavallda, i la del Partit Socialista de Catalunya, amb Armando Marfil Prats. El resultat de les eleccions fou de 504 vots per a Independents per Cubelles núm 22, 490 vots per a Independents de Cubelles núm. 2, 110 vots per a CDC i 41 per al PSC; sobre un cens de 1.047 i una participació del 82%.⁵⁸

El Consistori s'havia de formar amb nou membres i, amb cinc regidors —o més— s'aconseguia la majoria absoluta. El resultat, atès que cap de les candidatures havia aconseguit un nombre de regidors que li permetés governar tota sola, exigia la resolució d'un exercici d'aritmètica electoral. La situació era la següent: als dos partits més votats els corresponien quatre regidors respectivament i, al tercer, un. A l'hora decisiva, si —com era previsible— cada partit votava el seu cap de llista, es produiria un empat electoral entre dos grups, que conduiria, segons la llei, que fos proclamat alcalde el cap de la llista més votada. Per evitar el risc que Fernández seguís al capdavant de l'Ajuntament amb un govern "continuista", els membres d'Independents de Cubelles núm 2 van optar per donar els seus vots al representant de CDC, que obtenia així els cinc regidors necessaris per a la presidència. D'aquesta manera fou proclamat alcalde Lluís Pineda Gavallda, que, amb el grup d'Isidre Piñol, conformà el Govern municipal.⁵⁹

El 27 de juny de 1979 entrava en funcionament la central tèrmica del Foix, tot preveient que, passat un mes, funcionés a ple rendiment.⁶⁰ Lluís Pineda declarava en una entrevista que la tèrmica era "un fet consumat", però que s'esforçaria a "aconseguir l'acompliment de tots els requisits de seguretat i controls en bé de la vila".⁶¹

Al mes de setembre, un total de 38 ajuntaments de les comarques del Tarragonès, Baix Penedès, Alt Penedès i Garraf firmaven un manifest en el qual expressaven la seva oposició al projecte del fueloducte.⁶² A banda, un mes després, l'Ajuntament de Cubelles —en ple municipal— acordava i demanava aturar les obres de la central, ja que no s'havia resolt encara la qüestió legal.⁶³ Malgrat això, i tot i que la postura majoritària al Govern era antitèrmica, CDC i Lluís Pineda declaraven que la decisió del Tribunal —fos la que fos— seria acatada amb rotunditat i que en cap

57 Més tard prendria el nom d'*Entesa per Cubelles*.

58 PUIG ROVIRA, Francesc X. "La instal·lació de la central tèrmica", a: PUIG ROVIRA, Francesc X. *L'Entesa per Cubelles: una experiència de democràcia local*, Institut d'Estudis Penedesencs i Ajuntament de Cubelles, Cubelles, 1998, p. 48 i 50.

59 *Ibidem*, p. 52.

60 *La Vanguardia*, 27-06-1979, p. 36.

61 *Saltatàpies*, núm. 2, 1979, p. 5.

62 *La Vanguardia*, 16-09-1979, p. 92.

63 *Ibidem*, 15-11-1979, p. 33.

Manifestació antitèrmica. Font: APAPG.

Central tèrmica acabada. Dècada dels 80. Font: APAPG.

cas donarien suport a mesures de pressió.⁶⁴ Dies més tard —com era d'esperar— el Govern Civil de Barcelona anul·lava l'acord del Ple.

El 29 d'abril, era desestimat per la Sala 1 del Contenciós Administratiu de l'Audiència Territorial de Barcelona el recurs interposat per la Comissió Antitèrmica contra l'acord de la Comissió Provincial d'Urbanisme, del 23 de juliol de 1976, pel qual s'havia aprovat el Pla Parcial Centre Energètic.⁶⁵

Després de nou mesos en funcionament es feia públic, mitjançant un ban emès per l'Ajuntament de Cubelles, que el fueloil de baixa qualitat emprat com a combustible havia cremat algunes collites dels voltants i —a causa de la pluja àcida— havia malmès diversos vehicles. L'empresa declarà que indemnitzaria els pagesos i propietaris dels vehicles, però que s'havia de tenir en compte que cap de les 17 estacions de control havia detectat cap increment de la contaminació.⁶⁶ El Consistori, davant l'evidència, va demanar a la Diputació de Barcelona un informe tècnic sobre la qüestió ambiental de la Central i els seus efectes.⁶⁷ A banda, el Tribunal Suprem dictava sentència: quedava denegada la demolició de la tèrmica sempre que no fos anul·lat el Pla Parcial que declarava el sector com a zona energètica i que, alhora, justificava les llicències d'obres donades per Fernández.⁶⁸

El 14 de setembre, la Comissió Antitèrmica guanyava l'única “batalla” de tot el procés: el Ministeri d'Indústria i Energia responia als ajuntaments que havien fet les al·legacions d'oposició al fueloducte i tallava el projecte d'obres.⁶⁹ Per contra, el 16 de desembre de 1981, el *BOP* de Barcelona publicava l'aprovació del Pla Parcial Zona Energètica de Cubelles.

El 18 de desembre de 1982 tenia lloc a L'Aliança un altre acte informatiu, en el qual l'equip tècnic que havia redactat el nou Pla General va exposar al públic les seves característiques principals. En el punt en el qual es féu referència al Pla Parcial Energètic, es va aclarir que s'havia canviat l'ús d'aquell sector, de tal manera que la central només pogués seguir funcionant mentre conservés les estructures que ja tenia i sense introduir-hi cap modificació important. Després de l'explicació, va començar el torn de preguntes, en què la intervenció final fou la de la Comissió Antitèrmica. Aquesta va manifestar el seu desacord amb la redacció del Pla, ja que no paralitzava el funcionament de la central. L'equip tècnic va justificar-se, tot al·legant que deixar que la central “mori per ella mateixa” era l'única solució legal possible.⁷⁰

CONCLUSIONS

Es pot afirmar que la projecció i construcció de la central tèrmica del Foix va suposar per a Cubelles un conflicte que marcà la trajectòria política i quotidiana del municipi, en el qual incidí de manera decisiva el context en què es va situar.

⁶⁴ *Ibidem*, 05-12-1979, p. 43.

⁶⁵ *Ibidem*, 29-04-1980, p.39.

⁶⁶ *Ibidem*, 22-01-1981, p.29.

⁶⁷ *Ibidem*, 28-12-1980, p.31.

⁶⁸ Extret de l'índex cronològic publicat per *El full de Cubelles*, núm. 7, 1981.

⁶⁹ *El full de Cubelles*, núm 6, 1981.

⁷⁰ *Ibidem*, núm 15, 1982.

A priori, els interessos dipositats en el projecte van ser diversos: per una banda, l'Ajuntament va preveure el sanejament de les arquitectures municipals a partir dels impostos —directes o indirectes— que l'empresa encarregada havia de pagar pel seu emplaçament en el terme municipal; per l'altra, suposava una font d'ingressos per als propietaris que es disposaven a vendre o a arrendar les terres on s'ubicaria la central; i per últim, beneficiava tots aquells obrers i tècnics —tant de Cubelles com d'altres municipis de la zona— que hi buscaven una sortida laboral.

La Direcció General de l'Energia preveia un augment considerable en la demanda d'electricitat, que a llarg termini faria necessari el reforçament dels principals centres energètics que ja existien. Per a Tèrmicas del Besós SA, l'objectiu fou treure el màxim rendiment econòmic d'aquesta situació. Per aquest motiu —i sense possibilitat de dilació—, es va decidir ubicar-la entre dos centres consumidors de primer ordre: Barcelona i Tarragona.

El conflicte aparegué amb les primeres notícies sobre la possible instal·lació de la central, i en primer lloc s'hi van oposar aquelles persones que havien venut —enganyades— els terrenys per a la suposada urbanització de luxe que promocionà l'alcalde Batet. A poc a poc, es van acabar de definir els dos grups: per una banda, els antitèrmics, i per l'altra, els protèrmics. En aquest segon grup cal parlar també del Consistori liderat per Juan Fernández, que pensant —segurament— que actuava en favor del municipi, va defensar la implantació d'un projecte que venia imposat des d'altres esferes polítiques, i en què l'Alcaldia tenia poc a dir.

Paral·lelament, Tèrmicas del Besós SA va tenir el suport —a més de l'Ajuntament cubellenc— dels organismes de l'Estat, que van declarar la central de Cubelles “d'interès públic”, és a dir, que la seva posició davant els fets fou com qui juga amb blanques una partida d'escacs.

La tèrmica del Foix va ser projectada en un municipi que estava enfocat de cara al turisme i que en temporada d'estiu duplicava la seva població, amb tot el que això comportava. També, el sector agrari, que era la segona força en el desenvolupament econòmic local, veia perjudicats els seus interessos amb els efectes ambientals que podia comportar per a les collites una obra de tal envergadura. L'inici del conflicte, doncs, rau en una qüestió ambiental, però l'enfrontament que en derivà, entre els partidaris i els opositors, tingué un rerefons polític, a més d'econòmic.

La imposició de la tèrmica aixecà un sector de la població cubellenca que havia restat pràcticament despolititzada des de la Guerra Civil. Aquest posicionament s'emmarcà dins la lluita antifrancista i, fins i tot, podríem dir que s'hi va barrejar. La fi del règim no només va comportar la fi de la lluita antifrancista, sinó que també —després de les primeres eleccions municipals— va evidenciar la davallada de la lluita antitèrmica als carrers. Els ajustats resultats dels comicis locals van reflectir, a banda de la realitat social, la transformació d'una revolta popular que acabava —barrejada amb altres qüestions polítiques— a l'Ajuntament.

La perspectiva històrica ens permet fer balanç del que suposà per a Cubelles la implantació de la central tèrmica de Foix. Aquesta ni va complir les expectatives econòmiques que auguraven uns, ni l'impacte en l'entorn va paraitzar el flux de turistes, com deien uns altres. La contaminació també va ser relativa, donat que mai va funcionar a ple rendiment. En definitiva, el que es derivà de la seva construcció fou una divisió social que després de quaranta anys revifaria amb l'anunci del seu tancament.

FONTS DOCUMENTALS

Bibliografia

- A.D. *El Penedès*, Institut d'Estudis Penedesencs, Vilafranca del Penedès, 2010.
- BERNAL, M. Dolors i CORBALÁN, Joan. *Eines per a treballs de memòria oral*, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2007.
- ESTOPÀ, Carme; ESPINET, Blai; GARCÍA, Montserrat; RICART, Susagna; SERENA, Josep M^a i VILLAR, Rafael. *Informe detallat i tècnic de la Central Tèrmica de Cubelles*, Comissió antitèrmica de Cubelles, Cubelles, 1977,
- GONZÁLEZ de MOLINA, Manuel i MARTÍNEZ ALIER, Juan (eds.). *Historia y Ecología*, Marcial Pons, Madrid, 1993
- MARTÍNEZ ROIG, Xavier i VIDAL URPI, Joan. *Els anys de la postguerra i l'auge turístic a Cubelles (1939-1970). De la repressió a l'especulació*, Ajuntament de Cubelles, Cubelles, 2009.
- MORAL, Sixt i FARRÉ, Ramon. *Malgrat tot avançàvem*, el cep i la nansa, Vilanova i la Geltrú, 1981.
- PIERA ROIG, Joan. *Flors i Punxes*, Ajuntament de Cubelles, Cubelles, 1984.
- PINEDA GAVALDÀ, Antoni i VIDAL URPI, Joan. *Història Gràfica de Cubelles, 1970-2000*, Grup d'Estudis Cubellencs: Amics del Castell, Cubelles, 2003.
- PRAT, Enric (Coord.). *Els moviments socials a la Catalunya Contemporània*, publicacions de la Universitat de Barcelona, Barcelona, 2004.
- PUIG ROVIRA, Francesc X. *L'Entesa per Cubelles: una experiència de democràcia local*, Institut d'Estudis Penedesencs i Ajuntament de Cubelles, Cubelles, 1998.
- RISQUES, Manel (dir.). *Història de la Catalunya Contemporània*, Mina, Barcelona, 2006.
- TARROW, Sidney G. *El poder en movimiento: los movimientos sociales, la acción colectiva y la política*, Alianza Editorial, Madrid, 2004.
- VIDAL URPI, Joan. *100 anys de la Societat L'Aliança: cubelles 1914-2014*, Institut d'Estudis Penedesencs i Ajuntament de Cubelles, Cubelles, 2014.

Webgrafia

- <http://hemeroteca.abc.es>: Notícia de ABC del 25 del 06 de 1974, p. 53. [Consultat el 20-05-2014].
- <http://www.lavanguardia.com/hemeroteca>: Consultades diferents notícies sobre la central tèrmica [Consultat entre octubre 2013 i maig 2014]

Arxius públics

Arxiu Comarcal del Garraf: ACGAF
 Arxiu General de la Diputació de Barcelona: AGDB
 Arxiu Municipal de Cubelles: AMC

Arxius Personals

Arxiu Personal Alari-Hidalgo: APAH
 Arxiu Personal Antoni Pineda Gavalrà: APAPG
 Arxiu Personal Lluís Pineda Gavalrà: APLPG
 Arxiu Personal Rigol-Magdaleno: APRM
 Arxiu Personal Vidal-Pich: APVP